

Окремі проблеми початку досудового розслідування

Перушко М.О., курсант 205 навчальної групи ННІ №1 НАВС.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.

Початок досудового розслідування є важливим етапом кримінального провадження. А тому, під час прийняття Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України в 2012 році законодавець мав би з особливою увагою підійти до регламентації цього процесуального інституту.

Разом з цим, скасування інституту порушення кримінальної справи як певної гарантії обґрунтованості кримінального переслідування було неоднозначно сприйнято науковцями й практиками. Окремі з них надали позитивну оцінку цим кримінальним процесуальним новелам і вважають їх кроком уперед, інші висловлюються більш стримано або відверто критично. Зокрема, А.Ф. Волобуєв убачає в цьому руйнацію не лише власне теоретичних конструкцій, а й певного алгоритму діяльності органів досудового розслідування та оперативно-розшукових підрозділів, який складався протягом багатьох десятиріч, де перевірка заяв і повідомлень була своєрідним «фільтром» для хибних і помилкових заяв. Більше того, на переконання науковця, у суспільстві, де постійно виникають соціальні конфлікти, сторони яких часто намагаються залучити правоохоронні органи й використати їх можливості для досягнення своєї не завжди законної мети, спрощений механізм запуску кримінального переслідування є недопустимим.

Відповідно до ч.1 ст. 214 КПК України, слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, обов'язково повинен вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Насамперед, слід відмітити, що інформація про вчинене діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність або підготовку до нього приймається від громадян, службових осіб, підприємств, організацій, установ в усній, письмовій чи в іншій формі. Очевидно, що в кримінальному процесуальному законі має бути закріплена певна, хоч і проста, але ефективна процедура прийняття та фіксації отриманої інформації з метою запобігання безпідставному початку досудового розслідування. На жаль, цього ст. 214 КПК України не передбачає.

Реалізація положень ст. 214 КПК призводить до того, що тільки поліція зобов'язана провести повне розслідування понад 3 млн. матеріалів кримінальних проваджень.

Визначений КПК України порядок початку досудового розслідування також не передбачає прийняття відповідного процесуального рішення у формі постанови слідчого або прокурора, що не узгоджується з частиною третьою статті 110 КПК, згідно з якою рішення слідчого приймаються саме у формі мотивованої постанови. Окрім того, відсутність формального початку кримінального провадження у формі постанови також робить неможливим оскарження факту його порушення.

Відповідно до положень ст. 214 КПК України ініціювання кримінально-процесуальної діяльності покладається на особу, яка звертається із заявою чи повідомленням. Вбачається, що такий порядок є надто спрощеним. Досудовому розслідуванню має передувати перевірна діяльність компетентних органів та осіб, результати якої повинні бути формалізовані у відповідному процесуальному документі: постановою про початок або про відмову в початку досудового розслідування. Вважаємо, що на етапі ініціювання досудового розслідування необхідно запровадити своєрідний процесуальний «фільтр», завдяки якому кримінальне провадження буде розпочинатися за діяннями, які дійсно мають ознаки кримінального правопорушення.

Отже, є необхідність вдосконалення процесуального порядку початку досудового розслідування. А тому, підтримуємо вчених, які пропонують в КПК України передбачити:

- 1) більш детальну регламентацію порядку прийняття, реєстрації заяв, повідомлень та іншої інформації про діяння, передбачені законом України про кримінальну відповідальність;
- 2) встановити строки їх розгляду (але не менше 10 діб);
- 3) передбачити можливість перевірки заяв і повідомлень і визначити процесуальні засоби такої перевірки;

4) передбачити обов'язок службових осіб приймати процесуальне рішення шляхом винесення постанови слідчим або прокурором про початок досудового розслідування або у відмові його;

5) визначити обставини, що виключають досудове розслідування;

6) передбачити право на оскарження до прокурора і слідчого судді рішень про початок досудового розслідування або про відмову в ньому.

У результаті, чітка правова регламентація процесуальної діяльності саме на першому етапі досудового провадження є передумовою законності і обґрунтованості подальшого розслідування та судового розгляду справи, тобто є однією з гарантій ефективного виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України.